

ТЕНДЕНЦІЇ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

TRENDS OF IMPROVEMENT OF THE TAX SYSTEM OF THE INFORMATION TECHNOLOGY INDUSTRY IN UKRAINE

Животова В.О., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гайдич О.Є., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті наголошено на актуальності сфери інформаційних технологій в Україні. Надана аналітика щодо обсягу українського експорту ІТ за 2020 рік. Зокрема, наведена статистика від BRDO, відповідно до якої експорт ІТ перевищив експорт транспортних послуг та мінеральних продуктів, які традиційно займали вищі позиції. Відсутність втручання держави та регуляції ринку, збереження вільного вибору контрактної моделі взаємодії компаній та ІТ-фахівців та стабільно високий професійний рівень українських ІТ-спеціалістів – це ті фактори, які сприяють зростанню української ІТ-індустрії в останні роки. Визначено, що для подальшого розвитку необхідно вжити заходів для фінансово-економічної підтримки. Установлено, що наразі ІТ-компанії в Україні обирають спрощену систему оподаткування, обліку та звітності (єдиний податок), однак вона не задовольняє потреб усіх зацікавлених сторін у сучасних умовах. Тому актуальності набувають декілька законопроектів, які передбачають упровадження нових підходів до оподаткування сфери ІТ. Ці законопроекти можуть цілком позитивно вплинути на розвиток галузі інформаційних технологій у деяких аспектах, проте існують також негативні риси, що характеризують ці новели. У межах аналізу законопроектів згадано про принцип стабільності податкового законодавства, який передбачає, що зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше ніж за 6 місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. У статті також проаналізовано фіскальну політику, направлену на сприяння розвитку ІТ у зарубіжних країнах (Чехія, Словаччина). Зокрема, встановлено, що європейські країни в податковому регулюванні суб'єктів оподаткування послуг ІТ застосовують режим IP Box – надання часткового звільнення від податку на прибуток. Такі пільгові податкові режими присутні, зокрема, в законодавстві Нідерландів, Люксембургу, Кіпру та Мальти.

Ключові слова: ІТ-експорт, оподаткування, інформаційні технології (ІТ), ІТ-галузь, податкові пільги, ефективні стимули, фіскальна політика, податкове законодавство, податок на прибуток.

The article emphasizes the relevance of information technologies in Ukraine. The analytical report on the volume of Ukrainian IT exports for 2020 is presented. In particular, the statistics from BRDO, according to which export it exceeded export of transport services and mineral products, which traditionally occupied higher positions. Absence of state interference and market regulation, maintenance of free choice of contract model of cooperation between companies and it-specialists and stable high professional level of Ukrainian it-specialists are the factors that contribute to growth of Ukrainian it-industry in recent years. It was determined that financial and economic support measures should be taken for further development. It has been found that IT companies in Ukraine are currently choosing a simplified system of taxation, accounting and reporting (a single tax), but it does not meet the needs of all stakeholders in the modern environment. Therefore, there are several draft laws that provide for the introduction of new approaches to taxation of the it sector. These bills may have a positive impact on the development of the information technology industry in some aspects, but there are also negative features that characterize these innovations. In the framework of the analysis of the bills, the principle of stability of the tax legislation is mentioned, which provides that changes to any elements and duties may not be made later than 6 months before the beginning of the new budget period, in which the new rules and rates will be applied. The article also analyzes the fiscal policy aimed at promoting the development of it technologies in foreign countries (Czech Republic, Slovakia). In particular, it has been established that European countries in tax regulation of it-technology services subjects apply the IP Box regime – granting of partial exemption from profit tax. Such preferential tax regimes are present, in particular, in the legislation of the Netherlands, Luxembourg, Cyprus and Malta.

Key words: IT exports taxation, information technologies (IT), IT industry, tax privileges, effective incentives, fiscal policy, tax legislation, corporate income tax.

За порівняно короткий проміжок часу сфера інформаційних технологій зі звичайної галузі, подеколи другорядної, перетворилась на один із головних драйверів світової економіки, ставши каталізатором для тектонічних змін і трансформацій у багатьох інших індустріях. Питання розвитку сфери інформаційних технологій в Україні є найбільш актуальним у наш час, оскільки саме ІТ-сектор в останні роки переважає над іншими галузями економіки за темпами розвитку. Незважаючи на кризовий 2020 рік, обсяг українського ІТ-експорту вперше перевищив \$5 млрд та продемонстрував зростання на 20,44% (порівняно з 2019 роком). Згідно з аналітикою від BRDO це вперше, коли експорт ІТ перевищив експорт транспортних послуг та мінеральних продуктів, які традиційно займали вищі позиції [1].

Відсутність втручання держави та регуляції ринку, збереження вільного вибору контрактної моделі взаємодії компаній та ІТ-фахівців та стабільно високий професійний рівень українських ІТ-спеціалістів – це ті фактори, що сприяють зростанню української ІТ-індустрії протя-

гом останніх років. Експерти ІТ Ukraine Association прогнозують зростання сфери ІТ на 22–30% щорічно [2]. Ці показники можуть стати ще вищими за умов належної фінансово-економічної підтримки подальшого розвитку ІТ-сфери державою. Зокрема, сприятливий режим оподаткування призведе як до зростання обсягів виробництва ІТ-індустрії, так і до виходу українських програмістів на міжнародні ринки та залучення іноземних інвесторів, досягнення Україною лідерства в індустрії інформаційних технологій, а також зростання частки ІТ в загальному ВВП держави.

На думку А. Тимошенко [3], для вирішення цих проблем необхідно: вдосконалити вітчизняну систему оподаткування, яка буде чітко регламентувати обов'язковість елементів оподаткування у сфері ІТ-послуг, урахуовуючи позитивний практичний досвід країн, що конкурують у цій галузі; розробити податкові уніфіковані норми та стандарти, які б не суперечили фіскальній політиці держав та їхнім інтересам у процесі оподаткування послуг ІТ; забезпечити впровадження ефективних стимулів для розвитку українських ІТ та підви-

щити їх конкурентоспроможність на світовому ринку, забезпечивши проведення системного моніторингу економічної ефективності; підвищити імідж України як ІТ-країни, привабливої для розміщення інвестицій, створивши прозорі правила для залучення нових інвесторів та замовників; зменшити ставки податку з доходів фізичних осіб та єдиного соціального внеску для ІТ-галузі, що сприятиме виведенню з тіні заробітних плат ІТ-працівників, що позитивно позначилося б на обсязі податкових надходжень до державного бюджету України; забезпечити зростання кількості користувачів програмної продукції та сприяти (через заходи фіскальної політики) розвитку підприємницької діяльності з метою збільшення податків до бюджету країни; створити відповідне мотиваційне поле, зокрема пільгові умови оподаткування послуг ІТ-технологій, на основі зарубіжного досвіду, який би мав успіх у практичному пристосуванні до вітчизняних економічних умов.

Наразі ІТ-компанії в Україні обирають спрощену систему оподаткування, обліку та звітності (єдиний податок), однак вона не задовольняє потреб усіх зацікавлених сторін у сучасних умовах. Доцільно також зазначити, що ІТ-компанії в Україні відповідають за дотримання регулятивних вимог, спрямованих на боротьбу проти ухилення від сплати податків, а саме валютного контролю (75% надходжень в іноземній валюті має бути конвертовано в українську гривню) та правил трансфертного ціноутворення (якщо операції компанії підпадають під контроль за трансфертним ціноутворенням, то компанія має підготувати звіт про контрольовані операції та надати на запит податкових органів відповідну документацію) [4].

Не так давно до Верховної Ради України було подано декілька законопроектів, які передбачають упровадження нових підходів до оподаткування сфери ІТ. Зокрема, йдеться про такі проекти: «Про заходи щодо стимулювання ІТ-індустрії в Україні» від 11.08.2020 р. № 3979 [5], «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії інформаційних технологій» від 23.07.2020 р. № 3933 [6], «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України (щодо заходів стимулювання розвитку індустрії інформаційних технологій в Україні)» від 10.08.2020 р. № 3933-1 [7].

Законопроект № 3933 [6] передбачає встановлення для ІТ-компаній особливого режиму оподаткування на період із 1 січня 2021 року до 31 грудня 2030 року, а саме: 1) зменшення ставки податку на прибуток із 18% до 9%; 2) зменшення ставки податку на доходи фізичних осіб із 18% до 5%; 3) зменшення ставки єдиного соціального внеску з 22% до 5%; 4) звільнення від сплати військового збору для працівників ІТ-компаній.

Дійсно, може скластися враження, що для ІТ-індустрії знижують податкове навантаження. Якщо ж проаналізувати законопроект № 3933 трохи глибше, то стає очевидним, що за сукупністю вимог до суб'єктів, які, власне, і зможуть скористатись податковими послабленнями, вся ідея таких послаблень зводиться до того, що працювати за такою моделлю зможуть тільки надзвичайно великі компанії, тобто ті ж ІТ-спеціалісти, які сьогодні є фізичними особами-підприємцями на спрощеній системі оподаткування та працюють за контрактною формою, не зможуть скористатися жодними вигодами від таких нововведень.

Однак саме такі ІТ-спеціалісти і є найбільш цінним ресурсом України, оскільки тенденції останніх років доводять, що ІТ-індустрія в Україні орієнтована на закордонні ринки.

З іншого боку, вищенаведені законопроекти можуть цілком позитивно вплинути на розвиток галузі інформаційних технологій у таких аспектах. По-перше, завдяки введенню податку на виведений капітал замість податку на прибуток стане простіше залучати інвестиції в стартапи. Бізнеси зможуть швидше розвиватися, даючи нові робочі місця і генеруючи валютний виторг. По-друге, іноземні компанії зможуть відкривати в Україні свої центри розробки, не побоюючись корупційних ризиків. Це приведе до України ще більше валютного капіталу, який залишиться працювати на країну. А це нові будинки, школи, дороги, парки та, може, навіть Starbucks. По-третє, співробітники отримають офіційне працевлаштування і, відповідно, більше прав і гарантій. Інакше кажучи, люди зможуть отримувати високі зарплати, «працюючи в білу». Це дозволить ІТ-галузі «вийти з тіні», що полегшить роботу на міжнародному ринку.

Законодавцям не варто також забувати про принцип стабільності податкового законодавства (закон має бути введений у дію 1 січня 2021 р.), який передбачає те, що зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситись пізніше ніж за 6 місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки.

Щоб зробити остаточний висновок щодо позитивних або негативних змін, необхідно проаналізувати фіскальну політику, направлену на сприяння розвитку ІТ у зарубіжних країнах. Так, у Чехії суб'єкти індустрії програмної продукції можуть звільнятися від податку на прибуток (поточна ставка – 19%) на 10 років. Словаччина надає податковий кредит у розмірі до 35%. Окрім цього, Європейські країни у податковому регулюванні суб'єктів оподаткування послуг ІТ застосовують режим IP Box – надання часткового звільнення від податку на прибуток. Такі пільгові податкові режими присутні, зокрема, в законодавстві Нідерландів, Люксембургу, Кіпру та Мальти [3].

Узагальнюючи світовий досвід оподаткування послуг ІТ, А. Тимошенко зазначає, що зарубіжні країни використовують комбінації з чотирьох видів податкових пільг, як-от податкове вирахування (зменшення податкової бази на величину витрат); податковий кредит (зменшення податку до сплати на величину інвестицій); пільгові ставки (із податку на прибуток, із ПДВ або як звільнення від митних зборів); прискорена амортизація основних засобів [3].

Таким чином, ІТ-галузь упевнено прямує до перетворення на одного з флагманів економіки нашої держави та стає невід'ємним складником її міжнародного іміджу. Криза, якою був охоплений весь світ у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, викликала значне падіння української та світової економіки у 2020–2021 рр., проте не завалила потужному та динамічному розвитку української ІТ-сфери. Тому Україна є країною для стабільного розвитку та вдалого інвестування. Новий пакет законопроектів виглядає дуже привабливо, якщо порівнювати та враховувати пропозиції податкових новацій для ІТ-сфери минулих років. Проте норми, закріплені в чинних редакціях, не враховують одну з найбільших частин ринку ІТ в Україні – сервісну, тому є ще необхідність доопрацювати і внести деякі поправки для більш повного охоплення цієї сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Експорт Україною ІТ-послуг уперше перевищив \$5 млрд. *Офіс ефективного регулювання – BRDO*. URL: <https://brdo.com.ua/top/eksport-ukrayinoyu-it-poslug-upershe-perevyshhyv-5-mlrd/> (дата звернення: 20.11.2021)
2. Експорт українського ІТ за 2019 рік зріс на 30%. *Асоціація «IT Ukraine»*. URL: <https://itukraine.org.ua/eksport-ukrainskogo-it-za-2019-rik-zris-na-30.html> (дата звернення: 20.11.2021).
3. Тимошенко А.О. Оподаткування послуг в іт-сфері: проблеми та перспективи. *ТОВ «Редакція журналу «Економіка та держава»*. 2018. № 4. С. 46–52. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/12.pdf (дата звернення: 20.11.2021).
4. Комазов П.В., Борт О.В. Інформаційні технології та перспективи розвитку процесів оподаткування в Україні. *Економіка та підприємництво*. 2013. № 6 (75). С. 104–107.

5. Про заходи щодо стимулювання ІТ-індустрії в Україні : проект закону України від 11.08.2020 р. № 3979 / *Верховна Рада України. Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69670 (дата звернення: 20.11.2021).

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії інформаційних технологій: проект Закону України від 23.07.2020 р. № 3933 / *Верховна Рада України. Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69599 (дата звернення: 20.11.2021).

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України (щодо заходів стимулювання розвитку індустрії інформаційних технологій в Україні) : проект закону України від 10.08.2020 р. № 3933-1 / *Верховна Рада України. Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69669 (дата звернення: 20.11.2021).